

Vis kost geld

TEKST Frans Collignon
ILLUSTRATIES Archief

Al in 1284 werd er officieel belasting geheven op de vis die aan land werd gebracht. De eer voor deze oudste visaccijns gaat naar Dordrecht, althans in deze stad wordt in een perkamenten overzicht van de inkomsten en uitgaven van 1283 en 1284 voor het eerst gerept over deze vorm van ontvangsten. Accijnzen op levensmiddelen zijn in ons land dus al door de eeuwen heen gebruikelijk.

Bij visaccijns wordt een percentage gevraagd van de vangst. Dat kon worden afgerekend in vis, maar dan wel de beste exemplaren, of in geld dat er toentertijd in beperkte mate in de vorm van zilveren penningen al was.

De accijns werd tot het begin van de 19de eeuw geïnd door landbezitters en lokale overheden, maar ook door particulieren. Die laatste konden namelijk het recht pachten van de overheid om accijnzen te innen voor een jaarlijks bedrag dat in de honderden toenmalige guldens liep, kapitalen dus. In Breda was de 'afslager van de vis ook de ontvanger van de belasting op dezelve'. Uiteraard deden de pachters van de accijnzen hun inningswerk in de verwachting dat de opbrengst hoger zou zijn dan de betaalde kosten. Dat betekende ook dat ze zeer waakzaam waren en zorgden dat niemand de aanslag of tol kon ontlopen. Ze deden dat zelfs zo goed dat in 1806 in Utrecht viskopers klaagden dat met het afschaffen van deze accijns het verbod om op andere plaatsen dan de markt vis te verkopen, zou worden overtreden. Kennelijk was men meer beducht voor de vrije concurrentie dan voor het betalen van belasting.

Variatie in heffingen

De hoogte van de belasting kon sterk variëren. Er was geen eenvormigheid en een stelselherziening van de belastingen was evenmin een groot politiek punt. In sommigen geschriften werd uitgegaan van een zesde (dat is grofweg 15 procent van de vangst), maar ook een veertigste kwam voor, bijvoorbeeld in Maassluis op alle verse vis, en dat is maar 2,5 procent. Toch zijn de beroepsvissers er inmiddels wel op vooruitgegaan als

Vissers moesten een tiende van de vangst afstaan aan de landheer.

Joachim Beuckelaer, Een vismarkt (1570)

we kijken naar de heffingen op vers aan land gebrachte vis. Zij betalen nul procent btw. "Voorwaarde is wel dat u de vis, schaaldieren, schelpdieren of weekdieren, na terugkeer van de vangst, per schip naar de veiling brengt" (bron: belastingdienst). Pas als de vis verder wordt verhandeld, strijkt de overheid 6 procent btw op. En dat is altijd nog minder dan het tiend dat lange tijd gebruikelijk was op de vis.

Leuker

In een boekje uit 1727 van de hand van mr. Pieter van der Schelling wordt een loflied aangeheven op het recht om een tiende van de vangst te vragen. Het heet *Hollands tiend-regt: of verhandeling van het regt tot de tienden, toekomende aan de Graaflykheid, & de Heerelykheden van Holland, & Westvriesland*.

Enkele strofen uit het gedicht in het Nederlands van nu: *Het Hollandse recht op een tiende is uit dienstbaarheid ontsproten*

Het deel van de vruchten dat door de landheer wordt genoten

...

Dan wordt een hele reeks van producten opgesomd waar een tiende van moet worden afgestaan: bijenwas, honing

en bijen, schoven graan, lammeren, gerst en haver, hennep en groente, veulens, kalveren, biggen, ganzen, kuikens en wat er nog meer wordt geboren. En verder tabak, hop en vlas, maar dan komen de vissers: *Zie de schipper hofvis en de visser vroomvis aan komen dragen*.

De *hofvis* is geen echte vis, maar het tiende deel van de vangst, en alleen de beste kwaliteit. Dat geldt ook voor de *vroomvis*, dat is het tiende deel van de vis die gevangen is in een door de landheer toegeëigd water, het vroom.

Het gedicht gaat verder:

*Daar geeft voor zijn kasteel, om het volk te behagen,
De landheer ze een tiendmaal (waarbij de glazen zwaaien,
En dat laat de boer nog meer belastbare vruchten zaaien,
En die met dit zo kortdurend genot, het langdurig zweten
Van het vorig seizoen blijmoedig kan vergeten).*

Met andere woorden, de landheer geeft een groot feest, een drankgelag, waardoor voor boeren en vissers al het leed van het betalen van belasting over de vruchten van hun noeste arbeid wordt verzacht. Ze kunnen het dus toch: leuker maken. **V**